

Рішення «Газета «Україна-Центр» проти України»
(“*Gazeta Ukraina-Tsentr v. Ukraine*”)

Ключовий висновок: накладення санкції на газету у зв'язку з опублікуванням наклепницьких тверджень не є виправданим.

У рішенні, ухваленому 15 липня 2010 року у справі «Газета «Україна-Центр» проти України», Суд постановив, що:

- мало місце порушення ч.1 ст.6 Конвенції (право на справедливий суд);
- мало місце порушення ст. 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд призначив сплатити заявнику 8 400 євро на відшкодування майнової шкоди, 5 000 євро на відшкодування моральної шкоди та 830 євро судових витрат.

Обставини справи

Заявник, українське господарське товариство Газета «Україна-Центр», знаходиться у м. Кіровограді.

12 червня 2002 року під час однієї з прес-конференцій, що стосувалася виборів мера м. Кіровограда, котра проводилася в Українському незалежному інформаційному агентстві новин (далі – УНІАН), місцевий журналіст п. М. звинуватив одного з кандидатів, п. Я., у тому, що той замовив його вбивство за 5 000 американських доларів. Згідно з твердженнями заявника, того ж дня така інформація транслювалася в ефірі Телеканалу СТБ.

14 червня у Газеті «Україна-Центр» за результатами згаданої прес-конференції була опублікована стаття.

Пан Я. звернувся до Ленінського районного суду м. Кіровограда (далі – Ленінський суд) із цивільним позовом до п. М. та до заявника, звинувачуючи їх у наклепі. У позові п. Я в основному скаржився на такий вислів у газетній статті: «Пан М. звинуватив п. Я. у замовленні його вбивства», а також на згадку про суму 5 000 американських доларів.

Посилаючись на те, що, будучи головою ради суддів Кіровоградської області, п. Я. міг би мати вплив на будь-якого суддю в області, п. М. звернувся до Верховного суду з клопотанням про передання справи до якогось із місцевих судів м. Києва, де і була проведена згадана прес-конференція. Проте, перш ніж його звернення було частково задоволене, Ленінський суд розглянув справу та відмовив у задоволенні заяви п. М. про відкладення розгляду справи. Крім того, Ленінський суд визнав оскаржувану інформацію наклепом, а також такою, що не є правдивою і не походить з офіційних джерел. Суд вирішив, що заявник не може бути звільнений від відповідальності, і зобов'язав його та п. М. сплатити компенсацію моральної шкоди у розмірі відповідно 100 000 гривень та 20 000 гривень.

Заявник подав на це рішення апеляційну скаргу, в якій, зокрема стверджувалося, що суддя, котрий розглядав його справу, не міг бути неупередженим, оскільки підпорядковувався п. Я. У ній також зазначалося, що Ленінський суд не взяв до уваги того, що оскаржувана інформація була загальнодоступною, оскільки вона розмішувалася на веб-сайті УНІАН. Окрім цього, до та під час судового розгляду справи п. Я відхиляв пропозицію Газети «Україна-Центр» опублікувати спростування оскаржуваної інформації.

Апеляційний суд залишив у силі рішення Ленінського суду. У жовтні 2003 року Верховний Суд України підтвердив це рішення. Заявник сплатив присуджену компенсацію моральної шкоди та 2 500 гривень судових витрат.

Посилаючись на ч. 1 ст. 6 Конвенції, заявник оскаржував відсутність незалежності та неупередженості національних судів. Посилаючись на ст. 10 Конвенції, Газета «Україна-Центр» оскаржувала також те, що застосована до неї санкція за наклеп була незаконною, а сума присудженої позивачу компенсації моральної шкоди не відповідала справжній шкоді.

Зміст рішення Суду

Суд дослідив, чи у діях українських суддів мав місце брак «об'єктивної неупередженості», тобто чи мали місце факти, котрі могли викликати об'єктивні сумніви у неупередженості суддів. При цьому він брав до уваги те, що у демократичному суспільстві навіть формальна зовнішня поведінка судді може мати вплив на ступінь довіри громадськості до судової системи.

Суд не надав значення загальним позиціям обох сторін стосовно інституційної та фінансової незалежності судової влади в Україні, оскільки предметом розгляду було вирішення питання незалежності суддів усередині судової системи, а не від третіх осіб.

Пан Я. обіймав посаду голови Обласної ради суддів. Подані заявником матеріали демонструють можливість впливу його на суддів у зв'язку із загрозою порушення проти них дисциплінарних проваджень або прийняття негативних рішень, пов'язаних із їхньої суддівською кар'єрою. Більше того, рішення Верховного Суду України про передання справи до іншого суду підтверджує існування ризику упередженості кіровоградських суддів. Відтак заявник вважав, що брак неупередженості міг бути визнаний об'єктивно виправданим, але суди вищих інстанцій, розглядаючи апеляційну та касаційну скарги заявника, відхилили його подання з цього приводу. Суд вирішив, що було порушено ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Не викликає заперечень той факт, що рішення українських судів та призначення компенсації моральної шкоди не на користь заявника перебувають у колізії з його правом на свободу вираження поглядів. Зі змісту Цивільного кодексу України випливає, що обмеження особистих

прав людини і громадянина може мати місце лише тоді, коли це служить законній меті, а саме «захисту репутації та прав інших».

Українські суди визнали заявника та п. М. винними у вчиненні серйозного злочину, в якому їх обвинувачував п. Я. Вони також відмовили у звільненні заявника від відповідальності за поширення неправдивої інформації, котра мала характер клевети, оскільки він не довів, що опубліковані дані походять із офіційних джерел. Суд зазначив, що обвинувачення п. М. були дуже серйозними, особливо в аспекті широко обговорюваних виборів мера м. Кіровограда та через вразливість журналістів, котрі займаються політичною тематикою (від 1991 року в Україні було вбито 18 журналістів).

Українські суди встановили, що висловлювання п. М. не було відтворене у статті повністю, а також те, що інформація була подана без коментарів чи неналежного наголосу й у контексті розширеного звіту про прес-конференції на тему виборів. Незважаючи на це, заявник та п. М. були визнані відповідальними за заяви, які фактично походили від п. М. Під час розгляду питання про необхідність захисту репутації п. Я. національні суди не взяли до уваги право заявника на поширення інформації, зокрема про вибори, котра становить значний публічний інтерес. Також не було обґрунтовано однакову юридичну кваліфікацію дій п. М., який висловив клеветницьке твердження, та дій заявника, який опублікував це твердження. Більше того, не було враховано той факт, що оскаржувана інформація була доступною ще до публікації статті, а також співмірність втручання та запропоновану заявником п. Я. можливість дати відповідь на публікацію. Тому Суд вирішив, що було порушено ст. 10 Конвенції.